

Høring av forslag til endringer i barnehageloven; plikt til å vurdere barns norskkunnskaper før skolestart m.m. Skolelederforbundets høringssvar.

Et kort historisk tilbakeblikk

Da regjeringen i 2016 ønsket å pålegge barnehagene å kartlegge alle barns språk før skolestart, resulterte dette i sterke reaksjoner. Ansatte og fagpersoner på barnehagefeltet var blant de som overbeviste regjeringen om å stoppe forslaget. Motstanden dreiet seg om begrunnede ideologiske, faglige og politiske forhold som blant annet overstyring av barnehagelærerens autonomitet. Norsk barnehagetradisjon gir ikke individuell språkkartlegging av barn særlig tyngde og er ikke forenlig med kjernen i barnehagens tradisjon. Derimot vektlegges lekens egenverdi, barns frie utfoldelse og et helhetlig syn på barns utvikling (Andersen et al., 2011; Bae, 2015; Essahli Vik, 2017; Pettersvold & Østrem, 2012; Sandvik, Garmann & Thachenko, 2014). Skolelederforbundet kan ikke se at forslag til lovenndring gjenspeiler denne stemmen og tradisjonen. Det kan heller se ut som om en ikke viser den nødvendige tillit og respekt for å støtte og å utvikle profesjonen til det beste for barns læring og utvikling.

Barnehagen som samfunnsinstitusjon

Barnehagen kjennetegnes av et rikelig og altomfattende mandat med mange tilhørende komplekse og mangfoldige oppgaver. Et felles utgangspunkt for organisasjonen er respekten for og lojaliteten til barna i institusjonen. I barnehagen er ikke læring et utbytte (outcome) av en pedagogisk prosess. Læring anses som de pedagogiske prosessers driftsbetingelser. Det betyr at barnehagens formål, den helhetlige tilnærmingen til omsorg, lek, læring og danning, på ingen måte kan erstattes av en doktrinær betydning av læringsutbytte. Barnehagens kompleksitet kan forstås utfra ulike perspektiver, og det kan igjen forklare hvorfor stadig flere aktører viser interesse for hva profesjonen kan gjøre for at barna skal mestre kravene på skolen og i arbeidslivet.

Barnehager som daglig oppfyller samfunnsmandatet, har et personale som anerkjennes av lederen. Sammen bygger de en kultur hvor hverdagslek, utforskning og undring er inngangsporten til læring og danning i et multikulturelt fellesskap. Et fellesskap med variert kulturell og sosial bakgrunn, med ulike erfaringer, interesser, ønsker og behov, der små mennesker gjennom lek og omsorg kan få sine første erfaringer, (vennskap, læring, livsmestring, inkludering og medvirkning,) som viktige samfunnsborgere i et demokrati. Barnehager vurderer allerede barnas språk som en del av deres allsidige utvikling i et helhetlig perspektiv. Det er en del av barnehagens faste pedagogiske virksomhet.

Flertallet av barnehagestyrene (Barnehage-Norge 2015) oppga at deres barnehager benytter kartleggingsverktøy når de kartlegger barns språk (Haugset mfl ., 2015), både for majoritetspråklige- og minoritetspråklige barn.

Skolelederforbundet har tillit til at barnehagene vet hva som må gjøres for å stimulere til vekst, og vi erfarer at utgangspunktet er barnets interesser. Selv om vi forutsetter barns læringsevne, vet vi ikke hva det enkelte barn er i stand til å lære, alene og/eller sammen med andre, eller hvilke interesser det utvikler. Man kan altså ikke beordre læring.

Gjennom forskning er man kjent med at barnehager har ulik kvalitet. Kan det tenkes at såkalte høykvalitetsbarnehager vil ytre et større behov for tiltak gjennom sine vurderinger, av den enkle grunn at de i større grad besitter kompetanse til å gjennomføre vurderingen? Kan det også tenkes at disse barnehagene vil være bedre rustet til å iverksette tiltak? Hva vil dette bidra til i forhold til sosial utjevning? Kan man risikere at gapet mellom barnehagene øker, og at forskjellene øker? Kan det tenkes at målrettede tiltak vil ha en større effekt? Hva om barnehager med høy kvalitet deler sin innsikt med barnehager som trenger støtte for å øke kvaliteten på språkmiljøet?

Flere studier av språkkartlegging i norske barnehager viser at pedagogene først og fremst legger vekt på det barnet mestrer, og ikke på barnets språklige mangler (Lyngseth, 2008). I norsk barnehagetradisjonen har leken stor plass. Danningsmål er viktigere enn læringsmål. *Mye mer enn bare prat* (2013) viser hvordan språkkartlegging må ses i en helhetlig sammenheng, og at selve hensikten med kartlegging er at vurderingene følges opp med tiltak. Skolelederforbundet kan ikke se at dette gjenspeiles i forslaget til lovendringer. Vi mener det er betimelig å etterspørre om barnehagen har de nødvendige ressursene for å gjennomføre vurderingen? Vi ser også at det er delte meninger i sektoren. Dette kan medvirke til en polarisert og ideologisert debatt om tidlig språkkartlegging som kan virke uheldig, fordi det kan bidra til usikkerhet hos de ansatte.

Sannsynligheten for at barnehagelæreren tolker tiltenkt vurdering som en standardisert språkkartlegging, er stor. Det finnes så mye annet som kan gjøres for å bidra til barnas sosiale og faglige utvikling, slik at de kan lykkes og trives på skolen. I barnehagene arbeides det daglig med å ruste barna til skolehverdagen, og skolen bør tilstrebe å ta imot barna på deres egne premisser. Et fruktbart samarbeid mellom barnehage og skole, og en videreføring av nåværende rammeplan vil være et treffsikkert tiltak til det beste for barna og profesjonen.

Er det realistisk å utvikle en universell vurderingsform for barns språk i et land med kulturelle variasjoner?

Hva betyr det å kunne norsk *godt nok*? Og hvordan skal den foreslåtte vurderingsplikten bidra til nettopp det? Hva betyr det at språkkompetensmålingen nå konsentreres til norskkunnskaper, og at alle barn skal bli vurdert? Dette er vanskelige spørsmål, og de kan virke stigmatiserende. Vi lever i et flerkulturelt samfunn med et mangfold av språk.

Skolelederforbundet anser dette som en styrke i integreringsarbeidet og som en anerkjennelse av forskjellighet. Og er det egentlig avgjørende om barnet kan *godt nok* norsk? Skal alle barn vurderes ut ifra de samme kriterier? For flerspråklige barn vil en eventuell språkvanske vise seg i begge eller alle barnets språk (Rygvo & Klem, 2016). Derfor presiseres viktigheten av å innhente kunnskap om barnets samlede språkkompetanse.

Mange barn med språkvansker har tilleggsvansker, spesielt barn og unge som har varige og omfattende språkvansker. Tilleggsvanskene kan være knyttet til motorikk, atferd, konsentrasjon eller psykisk helse (Ottem & Lian, 2008). Barn med språkvansker kan bli utestengt av jevnaldrende i lek og går glipp av den samme sosiale treningen med jevnaldrende (Liiva & Cleave, 2005). Hos barn som har tilleggsvansker, er språkvansken ofte vanskeligere å oppdage fordi oppmerksomheten først og fremst rettes mot tilleggsvansken. Barn med tilleggsvansker kan ha andre behov for tilrettelegging enn barn som kun har språkvansker. Barn med mye atferdsvansker har ofte også spesifikke utviklingsvansker som dysleksi, motoriske vansker og forsinket språkutvikling. Det er store nyanser og barnehagelæreren er utdannet og trent til å forebygge og stimulere på bakgrunn av observasjoner, teori og refleksjoner.

NAFO har påpekt at kompetanse i flerspråklighet, inkludert andrespråkutvikling og forståelse av barnets migrasjonspedagogiske forutsetninger er viktig for å forstå helheten.

Man kan derfor stille spørsmål om hva som er *godt nok norsk*. Kan *godt nok* handle om lekeevne? Eller handler det om barns medvirkning? Kanskje det omhandler et funksjonelt språk tilpasset ulike kontekster? Eller om hvordan barna uttrykker trivsel i ulike kontekster? Man kan også stille spørsmål til hva som ligger i forståelsen av integrering. Er det slik at tospråklighet kan bli en språkvanske i kartleggingsarbeidet fordi flerspråklig barn viser en annen språkutvikling enn enspråklige barn? Hvordan skal dette gjenspeiles i vurderingen? Skolelederforbundet stiller derfor følgende spørsmål: Er tiltenkt vurdering *godt nok* reflektert for å kunne vurdere alle barns språkferdigheter?

Et økende krysspress mellom profesjon og ulike pålegg fra ulike aktører

Skolelederforbundet kan dokumentere at lederprofesjonen blir mer og mer kompleks og arbeidskrevende uten at dette har blitt fulgt opp med tilsvarende ressurser til ledelse. Vi mener at økt pedagogbemannning har hevet kompetansen i barnehagen, men det kan også ha tatt tid fra barna og avdelingen. Dette fordi barnehagens totale planleggingstid har økt uten at det er tilført ressurser. Dette har igjen medvirket til å gjøre barnehagen mer kompleks. Barnehagelærere og -styrere vi kjenner til, mener det er bortkastet tid å pålegge dem å vurdere barnas norskferdigheter. Vi erkjenner at de jobber daglig med dette og har fullgode rutiner for å vurdere barnas språk. Skolelederforbundet er bekymret for at alle de *skal'er* som pålegges personalet, fører til at profesjonen blir mer opptatt av å innfri ferdighetskrav enn å styrke lek og samspill. Hva skjer da med de reelle behovene som oppstår på avdelingen? Vi frykter at alle «gode intensjoner» kan lede oss bort fra det frie handlingsrommet, og da trues pedagogikken av et tids- og ressursødende kontroll- og målesystem.

Skolelederforbundet støtter formålet, å identifisere barn som har behov for oppfølging, slik at barnet så tidlig som mulig, og ut fra sine egne behov, kan få den hjelpen de trenger til å utvikle sine norskkunnskaper før skolestart. Forbundet støtter også intensjonen om å forhindre at barna faller utenfor sosialt. Vi vil også gi barna et bedre grunnlag for læring når de begynner på skolen. Poenget er at vurderingsarbeidet ikke får verdi før det brukes til å oppnå barnehagens oppdrag, nemlig det å skape gode språkmiljø. Da trengs analysekompetanse, og det er blitt påpekt at dette ikke er fullgodt i barnehage- lærerutdanningen (Østrem et al., 2009).

Ekspertgruppen, nedsatt av Kunnskapsdepartementet i 2010, konkluderte med at ingen av de åtte språkkartleggingsverktøyene som ble vurdert da, ene og alene imøtekommer kravene som stilles til språkkartlegging. Dette sier igjen noe om kompleksitet og hvilke kompetanser som trengs for å gjennomføre arbeidet. Skolelederforbundet mener at barnehagelærerne verken har tid eller riktig kompetanse til å utføre dette, og da øker sannsynlighet for at det blir en vurdering for vurderings skyld. Og hvordan kan da en slik vurdering bidra til å skape kvalitet? Skolelederforbundets klare anbefaling er å la barnehagelæreren få fortsette å bruke språket i en produktiv kontekst!

Vi må tenke helhetlig

Skolelederforbundet er usikker på om flere vurderingsverktøy er riktig *medisin* for å sikre at barna lærer *godt nok norsk*? Forskning viser store normalvariasjoner mellom barn i ulike aldre, morsmål og mors utdanning. Hvordan skal da barnets alder, modenhet, utviklingsvansker, atferdsvansker flerspråklighet og barnets samlede språkkompetanse gjenspeiles i en slik vurdering?

Forskning viser at det dreier seg om barnets daglige språkmiljø, samspillskvaliteten med andre mennesker og barnets relasjoner, funksjon og kommunikative ferdigheter i leken og i det sosiale livet. Vi kan ikke se at høringsutkastet viser til studier som påpeker at barnehagebarns språklige ferdigheter varierer i forhold til alder. Vi kan heller ikke finne noen krav til hvordan formen, innholdet og oppfølgingen av arbeidet som skal gjøres.

Spørsmålet blir da hvordan vurderingsverktøyet kan anvendes for å gi ønskede resultater knyttet til språkstimulering og forebygging av språkproblemer hos barn. Nyere skandinavisk forskning viser at mange barnehager ikke jobber nok med synliggjøring av språklig mangfold, og bruk av barnas morsmål som ressurs i barnehagens språkmiljø. Videre pekes det på at morsmålet ikke brukes som en språklig ressurs i leken for flerspråklige barn. Kan et vurderingsverktøy bøte på dette? Og hva vil da skje med tilliten alt mellommenneskelige arbeid avhenger av?

Mulighetsrommet legger til rette for helhetstenkning og samarbeid til det best for barnet

Skolelederforbundet mener at barnehagene allerede jobber med grunnleggende språkferdigheter for å stimulere til lek, læring og tankeevne. Barnehagene arbeider med dette fordi en vet at det reduserer sosiale forskjeller i et langt perspektiv, og internasjonal forskning viser at barnehager med høy kvalitet faktisk utgjør en slik forskjell for barna. (Sandvik, Garmann & Tkachenko, 2014).

Det er også etablert rutiner og arenaer for deling av erfaring og informasjon med SFO og skole. Her mener vi å finne det største potensiale for gevinster. Man bør vurdere å legge til rette for flere utviklingsprosjekt på dette området. Vi kan blant annet nevne at høytlesing for barn gir positive effekter på utviklingen av språkferdigheter, samtidig som de introduseres for skiftspråkkulturen. Studier viser at det er sammenheng mellom faktorer i barnehagens språkmiljø og barnas ordforråd i første klasse (Simonsson, 2006; Simonsson mfl., 2007; Sandvik og Spurkland, 2012; Larsen mfl., 2008). Aukrust & Rydland, 2011). En effektstudie av et språktreningsprosjekt blant fireåringer med svake språkferdigheter i barnehager med en høy andel minoritetspråklige barn, viste gode resultater i kort tid etter tidlig innsats, og en noe svakere effekt etter seks måneder (Lervåg mfl., 2014; UiO, 2014). En annen norsk studie av språkferdigheter blant barn med minoritetsbakgrunn, viste at barn som lærte norsk som andrespråk ved hjelp av en intens strukturert språktrening, oppnådde en bedring av sine språkferdigheter sammenlignet med barn som ikke fikk denne treningen (Rogde, Melby-Lervåg & Lervåg, 2016).

Man vet altså hvem det må bruke ressurser på, og man vet hvordan. Det beste vil derfor være at det tilføres midler til målrettede tiltak, slik at en kan øke effekten der potensialet er størst. Hva bør da lederne i virksomheten be barnehagelæreren bruke tiden til? Vurderingsarbeid eller å styrke barnehagens språkmiljø?

På hvilket grunnlag vil en vurdering heve barns norskferdigheter i en barnehage med dårlig kvalitet? Kan tiltenkt vurdering ha motsatt effekt? En må forstå hva som er grunnen til forskjellen på barnehager med høy og lav kvalitet. Hvilke politiske virkemidler kan utøves i langt større grad for å skape flere barnehager med høy kvalitet? Kan barnehager uten tilstrekkelig god pedagogisk praksis lære av barnehager med høy kvalitet?

Fremfor å telle hvor mange ord det enkelte barn kan, slik regjeringen ønsket å innføre i 2016, bør heller barnehagen bruke tid på å tilstrebe et autoritativt miljø, samtidig som det skapes gode forutsetninger for å dyrke relasjoner i et inkluderende språk- og lekemiljø. Effekten av dette er et rikt språkmiljø, som vil utvikle språket til barna.

Gjennom flere statlige satsinger f.eks. inkluderende barnehage- og skolemiljø, overgang barnehage/SFO/skole, mer videreutdanning for pedagoger (barns språkutvikling og språklæring, pedagogisk ledelse og læringsmiljø) kan dette arbeidet utvides og styrkes.

Hvem er de beste til å finne grunnene til at noen barn strever med norsk hjemme og i barnehagen? Hvordan kan hjelpen tilpasses og koordineres til det beste for det enkelte barn?

Helsestasjon er for alle barn fra de er født til de starter i 1. klasse på skolen. I løpet av denne perioden får de tilbud om 14 konsultasjoner på helsestasjonen. Skolelederforbundet mener at helsesykepleiere er motivert for og kompetente til å drive med språkvurdering og bidra i samarbeidet med barnehage og skole. Forbundet mener at det er flere grunner til at helsesykepleiere er best egnet til dette arbeidet:

1. Per dags dato er det helsestasjonen som screener alle barn to ganger før skolestart; ved toårskontroll brukes verktøyet SATS og ved fireårskontrollen brukes verktøyet SPRÅK 4
2. Helsestasjonen favner alle barn, både de som går i barnehagen og de som er hjemmeværende
3. Helsestasjonen kan samarbeide og koordinere arbeidet med PPT, barnevernstjenesten og barnehagen etc.
4. Helsestasjonen er i best posisjon til å innhente kunnskap om barnets samlede språkkompetanse

Har man nødvendig innsikt?

Nåværende kunnskapsminister har uttalt at den grunnleggende årsaken bak forslaget til lovendring skyldes at mange barn ikke kan godt nok norsk når de begynner i 1. klasse. En undersøkelse Respons analyse utførte for Utdanningsforbundet i 2018, viste at så mange som 80 prosent av lærerne i 1. klasse hevdet at skolen var for teoretisk og lite tilpasset barnas læringsstrategier. Det er altså sterke indiser på at skolen ikke har tilrettelagt for barns læring gjennom lek. Hvor ble det egentlig av leken, den som var så viktig da reform 96 ble innført? Man vet at 6-åringen lærer gjennom lek, og 6-åringenes språkkompetanse savnes i barnehagen. 6-åringene var en stor ressurs, spesielt for de yngre barna. Nå er de borte fra barnehagen. Som 1. klassinger kan det virke som om de er frarøvet mye av leken som er så viktig for læring og sosial utvikling. Det kan se ut som om disse barna, som for få år siden var en ressurs i barnehagen, nå er en utfordring i skolen.

Det kan se ut som om en i dette forslaget til endring i barnehageloven, ikke har forstått barnas verden eller tatt innover seg profesjonens stemme. Forslaget er veldig omfattende, og Skolelederforbundet kan heller ikke se at det følger med nødvendige ressurser for å utføre jobben. Skolelederforbundet mener derimot at det finnes bedre og mer målrettede tiltak som er basert på forskning, og som det hersker konsensus om i fagmiljøene.

Vi mener at man i langt større grad burde framhevet under hvilke betingelser tidlig identifisering av forsinket språkutvikling vil være til barnets beste. Dette må igjen forankres i et flerfaglig kunnskapsgrunnlag. Det kan dreie seg om målingsteori om kvaliteter ved pålitelig språkvurdering, på statistisk kunnskap om utfordringer med å forutsi et barns språkutvikling, på pedagogisk og psykologisk kunnskap, om utvikling og gjennomføring av språkpædagogiske tiltak tilpasset ulike barns behov og på sosialpsykologisk kunnskap om risiko for stigma og betydningen av å sørge for inkluderende praksiser.

Et grunnleggende element er høy etisk bevissthet hos de ansatte, spesielt i forhold til kommunikasjon med foresatte om resultater fra vurderingen, om argumentene for de kommende pedagogiske tiltak og om oppfølgingen av disse.

Postadresse: Postboks 431 Sentrum
0103 Oslo

Telefon: 241019 00
e-post: post@skolelederforbundet.no
www.skolelederforbundet.no

Bankgiro: 8380.08.72599

Org.nr. 970 149406

Besøksadresse: Øvre Vollgate 11, 0158 Oslo.

Avslutning

Skolelederforbundet har med dette forsøkt å poengtere behovet for å ha et helhetlig bilde av barnets språkferdigheter, viktigheten av å kombinere ulike verktøy og riktig ressursbruk. Vi er derfor tydelige på at det vil ha større effekt å styrke arbeide med faktorer som fremmer språkutviklingen framfor å finne *feil*.

Skolelederforbundet mener derfor at det ikke er grunn til å endre på lovteksten slik som beskrevet i høringsforslaget. Vi etterlyser heller faglige tiltak som vil gi velbegrunnede og gjennomtenkte virkninger for barn. Dersom en vil styrke barns språkutvikling og sosiale kompetanse, bør man lytte til profesjonen og til forskning. Noen barnehager har for lav bemanning og/eller for lav kvalitet. Det handler også om hvordan ledelsen innfrir det sosiokulturelle læringssynet. Det er konsensus om at barn lærer språk gjennom egeninitert lek og i sosialt samspill. Det er altså et behov for både mer kompetanse og flere ansatte dersom oppdraget skal innfris. Det vil koste penger på kort sikt, men det vil gi store besparelser i et langt samfunnsøkonomisk perspektiv. Dette betyr det at barnehagene trenger et løft, både ressursmessig, men også i status.

Skolelederforbundet mener at det å skulle vurdere alle barns språk er byråkratiserende, feil bruk av ressurser og vi ser på ingen måte hvilke problemer dette skal løse. Vi mener det i denne høringen er viktig å lytte til hva profesjonen selv sier.

Vi savner et perspektiv på hva barnehage og skole sammen kan få til for å gjøre skolen *barneklar*. Kan det tenkes at skolen i større grad bør lytte til og ta i bruk barnehagens metoder for å videreføre og å skape et godt språkmiljø for 1. klassingen?

Skolelederforbundet mener det er flere spørsmål som må reflekteres før beslutninger kan fattes. En må vise profesjonen både i skole og barnehage tillit gjennom å stole på den autonome og trygge leder og lærer. Dette er også forankret i forskning: Økt autonomi gir økt ansvarlighet og drivkraft.

Kvalitet i barnehagene er avgjørende for vår framtid og for å kunne gjøre barna rustet til å møte de utfordringene som vil komme. Kunnskap om hvor viktige de første leveårene er for barnas utvikling er avgjørende når det kommer til kvalitet i barnehagen. Vi kan altså ikke løse våre utfordringer med den samme tenkningen som har skapt dem (Albert Einsteins). Hva slags tenkning må da utvikles?

Med bakgrunn i overnevnte mener Skolelederforbundet at vi med stor sikkerhet kan hevde at barns språkkompetanse ikke vil styrkes ved å vurdere dem i barnehagen før de begynner i 1. klasse. Skolelederforbundet kan derfor ikke stille seg bak forslagene til endringer i barnehageloven som er foreslått i denne høringen.

Med vennlig hilsen/Best regards

***Stig Johannessen /s/
Forbundsleder***

Postadresse: Telefon: 241019 00
Postboks 431 Sentrum e-post: post@skolelederforbundet.no
0103 Oslo www.skolelederforbundet.no

Bankgiro: 8380.08.72599

Org.nr. 970 149406

Besøksadresse: Øvre Vollgate 11, 0158 Oslo.